

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Drept

TEZĂ DE DOCTORAT

**CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN
LUMINA NOULUI COD DE
PROCEDURĂ PENALĂ**

Conducător de doctorat
Prof. univ. dr. Gheorghică MATEUȚ

Student-doctorand
Otilia GHENICI

Cluj-Napoca
2020

CUPRINS

ABREVIERI.....	10
TITLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CĂILOR EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL	11
SECȚIUNEA 1. PRINCIPIUL AUTORITĂȚII DE LUCRU JUDECAT	11
SECȚIUNEA A 2-A. NE BIS IN IDEM ÎN INSTRUMENTE EUROPENE ȘI INTERNAȚIONALE.....	18
SECȚIUNEA A 3-A. PRINCIPIUL NE BIS IN IDEM ȘI EXCEPȚIILE SALE ÎN DREPTUL COMPARAT.....	21
SECȚIUNEA A 4-A. SISTEMUL ROMÂN AL CĂILOR EXTRAORDINARE DE ATAC	26
TITLUL II. CONTESTAȚIA ÎN ANULARE	28
CAPITOLUL I. CEREREA DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE	28
SECȚIUNEA 1. ASPECTE GENERALE	28
SECȚIUNEA A 2-A. HOTĂRĂRILE ÎMPOTRIVA CĂRORA SE POATE FORMULA CONTESTAȚIE ÎN ANULARE	31
§ 1. HOTĂRĂRILE RĂMASE DEFINITIVE ÎN APEL	31
§ 2. HOTĂRĂRILE DEFINITIVE PRIN CARE SE SOLUȚIONEAZĂ FONDUL CAUZEI	38
SECȚIUNEA A 3-A. TITULARII CONTESTAȚIEI ÎN ANULARE	44
SECȚIUNEA A 4-A. CONȚINUTUL CERERII	49
SECȚIUNEA A 5-A. TERMENUL DE INTRODUCERE	50
CAPITOLUL II. CAZURILE DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE	57
SECȚIUNEA 1. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. A) C.PROC.PEN.....	57
§ 1. CAZUL DE CONTESTAȚIE DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. A) TEZA I C.PROC.PEN.	60
§ 2. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. A) TEZA A II-A C.PROC.PEN.	66
SECȚIUNEA A 2-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. B) C.PROC.PEN.	70
SECȚIUNEA A 3-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. C) C.PROC.PEN.	78
SECȚIUNEA A 4-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. D) C.PROC.PEN.....	82
§ 1. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. D) TEZA I C.PROC.PEN.....	84

§2. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. D) TEZA A II-A C.PROC.PEN.	87
SECȚIUNEA A 5-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. E) C.PROC.PEN.	94
§ 1. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. E) TEZA I C.PROC.PEN.	96
§ 2. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. E) TEZA A II-A C.PROC.PEN.	99
SECȚIUNEA A 6-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. F) C.PROC.PEN.	100
SECȚIUNEA A 7-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. G) C.PROC.PEN.....	110
SECȚIUNEA A 8-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. H) C.PROC.PEN.....	115
SECȚIUNEA A 9-A. CAZUL DE CONTESTAȚIE ÎN ANULARE PREVĂZUT ÎN ART. 426 LIT. I) C.PROC.PEN.	119
CAPITOLUL III. JUDECAREA CONTESTAȚIEI ÎN ANULARE.....	121
SECȚIUNEA 1. INSTANȚA COMPETENTĂ.....	121
SECȚIUNEA A 2-A. EXAMINAREA ADMISIBILITĂȚII ÎN PRINCIPIU	124
SECȚIUNEA A 3-A. SUSPENDAREA EXECUTĂRII.....	131
SECȚIUNEA A 4-A. PROCEDURA DE JUDECARE.....	134
§ 1. DESFĂȘURAREA JUDECĂȚII	134
§ 2. CALEA DE ATAC	137
CONCLUZII	139
TITLUL III. RECURSUL ÎN CASAȚIE	141
CAPITOLUL I. EVOLUȚIA RECURSULUI PÂNĂ LA RECURSUL ÎN CASAȚIE	141
SECȚIUNEA 1. PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA RECURSULUI.....	141
SECȚIUNEA A 2-A. TRANSFORMAREA RECURSULUI ÎN RECURS ÎN CASAȚIE. MODELUL FRANCEZ	146
SECȚIUNEA A 3-A. DISPOZIȚII TRANZITORII PRIVIND DOSARELE AFLATE ÎN CURS DE JUDECATĂ ÎN CĂILE DE ATAC ORDINARE ÎNAINTE DE 01.02.2014	149
CAPITOLUL II. SCOPUL ȘI CONDIȚIILE DE EXERCITARE	156
SECȚIUNEA 1. SCOPUL RECURSULUI ÎN CASAȚIE ȘI INSTANȚA COMPETENTĂ	156
SECȚIUNEA A 2-A. HOTĂRĂRILE CE POT FI SUPUSE RECURSULUI ÎN CASAȚIE	158
SECȚIUNEA A 3-A. TITULARII RECURSULUI ÎN CASAȚIE.....	164
SECȚIUNEA A 4-A. TERMENUL DE INTRODUCERE	173
SECȚIUNEA A 5-A. CONȚINUTUL CERERII	175

SECȚIUNEA A 6-A. PROCEDURA DE COMUNICARE	176
CAPITOLUL III. CAZURILE DE RECURS ÎN CASAȚIE	179
SECȚIUNEA 1. CAZUL DE RECURS ÎN CASAȚIE PREVĂZUT DE ART. 438 ALIN. (1) PCT. 1 C.PROC.PEN.....	179
SECȚIUNEA A 2-A. CAZUL DE RECURS ÎN CASAȚIE PREVĂZUT DE ART. 438 ALIN. (1) PCT. 7 C.PROC.PEN.....	181
SECȚIUNEA A 3-A. CAZUL DE RECURS ÎN CASAȚIE PREVĂZUT DE ART. 438 ALIN. (1) PCT. 8 C.PROC.PEN.....	194
SECȚIUNEA A 4-A. CAZUL DE RECURS ÎN CASAȚIE PREVĂZUT DE ART. 438 ALIN. (1) PCT. 11 C.PROC.PEN.....	197
SECȚIUNEA A 5-A. CAZUL DE RECURS ÎN CASAȚIE PREVĂZUT DE ART. 438 ALIN. (1) PCT. 12 C.PROC.PEN.....	198
CONCLUZII	209
CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE JUDECARE	213
SECȚIUNEA 1. INSTANȚA COMPETENTĂ.....	213
SECȚIUNEA A 2-A. EXAMINAREA ÎN PRINCIPIU	215
SECȚIUNEA A 3-A. SUSPENDAREA EXECUTĂRII.....	217
SECȚIUNEA A 4-A. EFECTELE RECURSULUI ÎN CASAȚIE.....	218
§1. EFECTUL DEVOLUTIV ȘI LIMITELE SALE	219
§2. EFECTUL EXTENSIV ȘI LIMITELE SALE.....	219
§3. EFECTUL NEAGRAVĂRII SITUAȚIEI ÎN PROPRIUL RECURS ÎN CASAȚIE	220
SECȚIUNEA A 5-A. PROCEDURA DE JUDECARE.....	221
§1. DISPOZIȚII PROCESUALE APLICABILE	221
§2. SOLUȚIONAREA RECURSULUI ÎN CASAȚIE.....	223
§3. HOTĂRÂREA INSTANȚEI DE RECURS ÎN CASAȚIE	229
§4. REJUDECAREA	230
SECȚIUNEA A 6-A. CRITICA NOILOR REGLEMENTĂRI PRIVIND RECURSUL ÎN CASAȚIE PRIN PRISMA DECIZIILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE	231
CONCLUZII	232
TITLUL IV. REVIZUIREA.....	234
CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE	234
SECȚIUNEA 1. SCURT ISTORIC AL REVIZUIRII.....	234
SECȚIUNEA A 2-A. NATURA JURIDICĂ.....	236
SECȚIUNEA A 3-A. CARACTERISTICI.....	239
CAPITOLUL II. CONDIȚII DE EXERCITARE A REVIZUIRII ÎN PROCESUL PENAL	245
SECȚIUNEA 1. HOTĂRÂRILE SUPUSE REVIZUIRII.....	245
SECȚIUNEA A 2-A. TITULARII.....	253

SECȚIUNEA A 3-A. FORMA ȘI CONȚINUTUL CERERII	257
SECȚIUNEA A 4-A. TERMENUL DE INTRODUCERE A CERERII.....	259
CAPITOLUL III. CAZURILE COMUNE DE REVIZUIRE ÎN PROCESUL PENAL.....	265
SECȚIUNEA 1 - NOȚIUNI INTRODUCTIVE	265
SECȚIUNEA A 2-A. CAZURILE DE REVIZUIRE	267
§1. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE FAPTE ȘI ÎMPREJURĂRI NOI.....	267
§2. CAZURILE DE REVIZUIRE ÎNTEMEIATE PE PROBE DENATURATE	281
2.1. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE MĂRTURIE MINCINOASĂ	282
2.2. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE UN FALS	287
2.3. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE SĂVÂRȘIREA UNEI INFRAȚIUNI DE CĂTRE ORGANELE JUDICIARE ÎN LEGĂTURĂ CU CAUZA	289
§3. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE IRECONCILIABILITATEA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI	291
§4. CAZUL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE DECLARAREA CA NECONSTITUȚIONALĂ A UNEI DISPOZIȚII LEGALE.....	297
SECȚIUNEA A 3-A. POSIBILE (SAU IMPOSIBILE) MODIFICĂRI LEGISLATIVE	306
CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE JUDECARE A REVIZUIRII ÎN PROCESUL PENAL	317
SECȚIUNEA 1. NOȚIUNI INTRODUCTIVE	317
SECȚIUNEA A 2-A. INSTANȚA COMPETENTĂ.....	317
SECȚIUNEA A 3-A. PROCEDURA ADMISIBILITĂȚII ÎN PRINCIPIU	322
§1. SOLUȚII	329
§2. CĂI DE ATAC.....	331
SECȚIUNEA A 4-A. MĂSURILE CARE POT FI LUATE ODATĂ CU SAU ULTERIOR ADMITERII ÎN PRINCIPIU	334
SECȚIUNEA A 5-A. REJUDECAREA CAUZEI	336
§1. SOLUȚII ȘI CĂI DE ATAC.....	338
§2. EFECTE	339
§3. REVIZUIREA HOTĂRĂRII PENALE CU PRIVIRE LA LATURA CIVILĂ	342
CAPITOLUL V. CAZUL SPECIAL DE REVIZUIRE ÎNTEMEIAT PE O HOTĂRĂRE A CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN PROCESUL PENAL.....	351
SECȚIUNEA 1. EVOLUȚIA REGLEMENTĂRII	351
SECȚIUNEA A 2-A. CONDIȚII DE EXERCITARE.....	352
§1. EXISTENȚA UNEI HOTĂRĂRI DEFINITIVE A CURȚII EUROPENE PRIN CARE S- A CONSTATAT ÎNCĂLCAREA VREUNUI DREPT PREVĂZUT DE CONVENȚIE SAU S-A DISPUS SCOATEREA DE PE ROL A CAUZEI.....	353

§2. CONTINUITATEA CONSECINȚELOR GRAVE PRODUSE PRIN ÎNCĂLCAREA CONSTATATĂ DE C.E.D.O. ȘI IMPOSIBILITATEA REMEDIERII ALTFEL DECÂT PRIN REVIZUIREA HOTĂRĂRII DEFINITIVE.....	355
§3. TITULARI	358
§4. TERMEN	361
SECȚIUNEA A 3-A. ASPECTE PROCEDURALE	361
§1. INSTANȚA COMPETENTĂ.....	361
§2. PROCEDURA DE JUDECARE.....	364
§3. SOLUȚII	366
§4. CĂI DE ATAC.....	369
CONCLUZII	370
TITLUL V. REDESCHIDEREA PROCESULUI PENAL ÎN LIPSA PERSOANEI CONDAMNATE	372
CAPITOLUL I. ORIGINEA ȘI EVOLUȚIA PROCEDURII LA NIVEL INTERNAȚIONAL	372
SECȚIUNEA 1. ORIGINEA PROCEDURII REJUDECĂRII PERSOANEI CONDAMNATE ÎN LIPSĂ.....	372
SECȚIUNEA A 2-A. PROCESUL IN ABSENTIA ȘI REJUDECAREA CAUZEI ÎN DREPTUL EUROPEAN.....	376
§1. ȚĂRI CARE NU ACCEPTĂ PROCEDURA ÎN LIPSĂ	376
§2. ȚĂRI ÎN CARE PROCEDURA ÎN LIPSĂ REPREZINTĂ O EXCEPȚIE	377
§3. STATE ÎN CARE RESTRICȚIILE IMPUSE ȚIN DE FELUL INFRAȚIUNII ȘI A CUANTUMULUI PEDEPSELOR	378
§4. CÂTEVA ASPECTE COMUNE	381
§5. REMEDII	383
SECȚIUNEA A 3-A. PROCESUL IN ABSENTIA ȘI REJUDECAREA CAUZEI ÎN DREPTUL AMERICAN.....	390
SECȚIUNEA A 4-A. PROCESUL IN ABSENTIA ȘI REJUDECAREA CAUZEI ÎN FAȚA TRIBUNALULUI SPECIAL PENTRU LIBAN	392
CAPITOLUL II. PROCESUL ÎN CONTUMACIE ÎN DREPTUL INTERN RECENT	393
SECȚIUNEA 1. SCURT ISTORIC	393
SECȚIUNEA A 2-A. SCOPUL PROCEDURII DE REDESCHIDERE.....	395
SECȚIUNEA A 3-A. NATURA JURIDICĂ.....	396
SECȚIUNEA A 4-A. OBSERVAȚII INTRODUCTIVE PRIVIND PROCESUL IN ABSENTIA CA EXCEPȚIE DE LA DREPTUL DE A FI PREZENT LA PROCES	397
§1. PROCESUL IN ABSENTIA	397
1.1. DREPTUL DE A FI PREZENT LA PROCES	398
1.2. OBLIGAȚIA DE A FI PREZENT LA PROCES	400

1.3. RENUNȚAREA LA DREPT	400
§2. ÎNȚELESUL NOȚIUNII DE PERSOANĂ JUDECATĂ ÎN LIPSĂ	402
2.1. CITAREA LA PROCES ȘI INFORMAREA OFICIALĂ	403
2.2. LIPSA JUSTIFICATĂ ȘI IMPOSIBILITATEA ÎNCUNOȘTINȚĂRII.....	413
§3. ÎNȚELESUL NOȚIUNII DE PERSOANĂ CARE NU A FOST JUDECATĂ ÎN LIPSĂ	414
3.1. PERSOANA CARE ȘI-A DESEMNAS UN APĂRĂTOR	414
3.2. PERSOANA CARE NU A DECLARAT APEL	415
CONCLUZII	418
CAPITOLUL III. CEREREA DE REDESCHIDERE A PROCESULUI PENAL.....	419
SECȚIUNEA 1. OBIECTUL CERERII	419
SECȚIUNEA A 2-A. FORMA ȘI CONȚINUTUL CERERII	420
SECȚIUNEA A 3-A. TITULARII CERERII	421
SECȚIUNEA A 4-A. TERMENUL DE INTRODUCERE A CERERII.....	423
SECȚIUNEA A 5-A. MĂSURI PREMERGĂTOARE	426
CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE JUDECARE	427
SECȚIUNEA 1. INSTANȚA COMPETENTĂ ȘI COMPUNEREA COMPLETULUI DE JUDECATĂ	427
SECȚIUNEA A 2-A. CONDIȚII PENTRU ADMITEREA CERERII	428
SECȚIUNEA A 3-A. SOLUȚII ȘI CĂI DE ATAC	429
SECȚIUNEA A 4-A EFECTELE ADMITERII CERERII.....	430
§1. DESFIINȚAREA DE DREPT A HOTĂRĂRII PRONUNȚATE.....	430
§2. EFECTUL SUSPENSIV	430
§3. EFECTUL EXTENSIV	432
§4. EFECT ÎNTRERUPTIV DE PRESCRIPTIE	433
§5. EFECTUL NON REFORMATIO IN PEIUS	434
SECȚIUNEA A 5-A. REJUDECAREA	434
SECȚIUNEA A 6-A. EFECTELE RESPINGERII CERERII	437
CONCLUZII	437
CONCLUZII FINALE	440
BIBLIOGRAFIE	448

1. Cuvinte cheie

Autoritate de lucru judecat, *ne bis in idem*, contestație în anulare, recurs în casație, revizuire, redeschiderea procesului penal în lipsa persoanei condamnate, titulari, termen, procedura de judecare, admisibilitate în principiu.

2. Argument

Practica ne-a demonstrat, de multe ori, faptul că și după ce o hotărâre a devenit definitivă pot să apară situații care pun la îndoială corectitudinea hotărârii pronunțate, atât pentru erori grave de fapt, cât și de drept, astfel că prin reglementarea căilor extraordinare de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii penale definitive au fost create pârghiile legale care să împiedice ca o astfel de hotărâre să producă efecte și să asigure restabilirea adevărului.

Filosofia Noului Cod de procedură penală de impunere a unei singure căi ordinare de atac în materie penală, respectiv a apelului, în acord cu art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a altor legislații europene, conduce la consolidarea caracterului de excepție a căilor extraordinare de atac.

Noua lege de procedură penală a propus modificări de substanță în materia căilor extraordinare de atac, prin introducerea a două noi căi extraordinare de atac, recursul în casație și redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, și modificarea celorlalte două căi extraordinare existente și în legislația anterioară - contestația în anulare și revizuirea.

Acest context legislativ a constituit un argument puternic, în principal, pentru reconfigurarea recursului.

Și în ce privește celelalte două instituții, contestația în anulare și revizuirea, sunt aduse modificări importante, fapt ce creează necesitatea unei lucrări care să trateze în mod unitar, în lumina noilor reglementări, toate căile extraordinare de atac în materie penală, din perspectivă teoretică și practică, printr-o abordare critică și obiectivă.

Referitor la redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, aceasta nu reprezintă o noutate absolută, fiind un caz de dezvoltare a instituției rejudecării în caz de extrădare reglementată de Codul de procedură penală anterior, dar în cadrul capitolului privind asistența judiciară internațională și nu a căilor de atac.

Dincolo de valența practică incontestabilă a acestei teme în procesul penal, chiar și în doctrina anterioară datei de 01 februarie 2014, nu s-a înregistrat un interes deosebit pentru acest

domeniu, lucrările de specialitate fiind relativ reduse ca număr. Cu atât mai mult, nu există în literatura de specialitate recent publicată o lucrare care să trateze această temă.

S-a afirmat că în interpretarea elementelor juridice preluate din vechea legislație, o sursă serioasă de informație pentru formarea teoriei și practicii curente, o constituie tocmai soluțiile preconizate de literatura de specialitate sau consacrate de practică judecătorească, anterioare intrării în vigoare a noii legislații, realitate după care ne-am ghidat demersul cercetării căilor extraordinare de atac în lumina Noului Cod de procedură penală.

Prezenta lucrare constituie o analiză riguroasă asupra materiei căilor extraordinare de atac, prin reliefaarea noilor orientări legislative raportat la legislația anterioară și la legislația comparată. Totodată, lucrarea s-a dorit a avea un pronunțat caracter practic, printr-un examen exhaustiv a jurisprudenței anterioare datei de 01 februarie 2014, precum și acelei ce se va fi format după această dată.

3. Conținutul lucrării

Titlul I al tezei intitulat “Considerații generale asupra căilor extraordinare de atac în procesul penal” tratează sumar, pe parcursul a patru secțiuni: principiul autorității de lucru judecat în instrumente europene și internaționale și excepțiile sale în dreptul comparat. Totodată, în secțiunea finală am făcut o scurtă prezentare istorică a sistemul român al căilor extraordinare de atac.

În cadrul căilor extraordinare de atac, Noul Cod de procedură penală reglementează patru astfel de căi: contestația în anulare, recursul în casație, revizuirea și redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, lucrarea urmărind dacă acestea corespund rațiunii căilor extraordinare de atac și dacă ele acoperă toate erorile judiciare ce ar putea fi săvârșite cu ocazia judecării și soluționării cauzelor în ciclul ordinar al procesului penal.

Titlul al doilea al lucrării este dedicat contestației în anulare.

Contestația în anulare nu reprezintă o noutate pentru sistemul nostru de drept, ea fiind prevăzută și în Cod de procedură penală anterior. Aceasta este în general o cale de atac de anulare, prevăzută pentru îndreptarea erorilor de procedură formale.

Asupra contestației în anulare, în mod evident, nu a existat o viziune clară. Nehotărârea legiuitorului reiese din faptul că mai întâi a vizualizat contestația în anulare ca pe o cale ordinară de atac, ulterior a prevăzut doar două cazuri de contestație în anulare, după care, prin Legea nr. 255/2013, a inserat contestația în anulare printre căile extraordinare de atac. Viziunea inițială era contrară noțiunii înseși de cale extraordinară de atac, întrucât viza și hotărârile primei

instanțe, astfel că prin modificările din anul 2016 această eroare flagrantă a legiuitorului a fost îndreptată.

Totodată, ca urmare a modificărilor survenite prin Legea nr. 255/2013, cazurile de casare prin care era sancționată cu nulitatea absolută încălcarea majorității normelor de procedură au fost transferate în cadrul contestației în anulare și au fost abrogate alte cazuri de recurs în casație prevăzute inițial, dintre care cel mai important cel care privea greșita aplicare a legii sau când hotărârea definitivă este contrară legii.

Capitolul I tratează cererea de contestație în anulare, cu accent pe hotărârile împotriva cărora se poate formula contestație în anulare. Deși au fost exprimate numeroase opinii contrare, am apreciat că în stadiul actual al legislației, contestația în anulare nu este admisibilă decât împotriva hotărârilor care au soluționat fondul cauzei. Cu toate acestea, credem că ar fi echitabilă și necesară reconsiderarea viziunii legiuitorului asupra hotărârilor cu privire la care se poate formula această cale extraordinară de atac pentru vicii de procedură. În acest sens, în acord cu un segment important din practică și doctrină, am propus *de lege ferenda* modificarea textului de lege care să vizeze și hotărârile definitive pronunțate în calea de atac a contestației.

Capitolul II analizează de-a lungul a nouă secțiuni Cazurile de contestație în anulare.

În noul Cod de procedură penală au fost menținute cu mici modificări, cazurile de contestație în anulare prevăzute de Codul de procedură penală 1968, la care au fost adăugate unele cazuri de casare prevăzute în legislația anterioară și, mai târziu, ca și cazuri de recurs în casație, înainte de modificările aduse prin Legea nr. 255/2013. Prin urmare, soluțiile jurisprudențiale anterioare și-au păstrat valabilitatea, motiv pentru care în cuprinsul lucrării am făcut prezentarea cazurilor de contestație în anulare prin raportare atât la practica anterioară intrării în vigoare a Noului Cod de procedură penală, cât și la cea ulterioară, în curs de formare.

Prin urmare, după ce au fost tratate pe larg temeiurile de contestație în anulare, în Capitolul III intitulat „Judecarea contestației în anulare”, am expus în mod detaliat condițiile de admisibilitate în principiu, precum și procedura de judecare.

În final, am formulat scurte concluzii. În esență, până la recente modificări aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, noutatea absolută pe care o aducea noul Cod de procedură penală în configurația contestației în anulare consta în posibilitatea contestării hotărârilor rămase definitive în primă instanță, competența de soluționare revenindu-i acesteia, ceea ce reprezenta o regândire a contestației în anulare ca și cale extraordinară de atac contrară noțiunii înseși de cale extraordinară de atac.

Modificările aduse prin Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală au creat un sistem al căilor extraordinare de atac

incoerent atât prin aspectul relevat mai sus, cât și prin modul în care au fost reconsiderate cazurile de contestație în anulare. În opinia noastră, reprezintă o gravă eroare legislativă golirea de conținut a recursului în casație și atribuirea competenței de a se pronunța asupra motivelor de nulitate aceleiași instanțe care a pronunțat hotărârea supusă desființării, pe calea contestației în anulare, fiind greu de imaginat că aceeași instanță nu va încerca să își mențină propria hotărâre. Susținerile din expunerea de motive a Legii nr. 255/2013 prin care se explică transformarea în motive ale contestație în anulare, potrivit *naturii acestei căi extraordinare de atac*, nu conving. Dimpotrivă, oscilațiile legiuitorului care inițial a văzut contestația în anulare ca pe o cale ordinară de atac, ulterior a prevăzut doar două cazuri de contestație în anulare, după care, prin Legea nr. 255/2013, a revenit, reglementând contestația în anulare printre căile extraordinare de atac, stabilind expres nouă cazuri care pot fi invocate împotriva hotărârii penale definitive, creionează imaginea nesiguranței legiuitorului.

Grație modificărilor amintite reglementarea contestației în anulare își recapătă încet coerența, cu efortul coroborat al practicii și doctrinei.

În ce privește dreptul comparat, subliniem faptul că această cale extraordinară de atac, în felul în care este concepută în sistemul nostru procesual penal, nu își găsește corespondent în alte sisteme legislative. Există, însă, legislații, cum este cea franceză, care prevăd calea extraordinară de atac a opoziției și care prezintă unele caractere ce o apropie de contestația în anulare din procesul nostru penal asupra căreia ne-am oprit atenția în mod special.

A doua cale de atac extraordinară reglementată în ordine este recursul în casație, care reprezintă o noutate pentru sistemul nostru judiciar, pentru procesul penal. Această cale de atac este tratată în Titlul III al tezei. Recursul în casație este rezultatul regândirii întregului sistem al căilor de atac ordinare și extraordinare, reprezentând consecința eliminării recursului din categoria căilor de atac ordinare după modelul legislațiilor statelor membre ale Uniunii Europene, mod de reglementare ce satisface exigențele dublului grad de jurisdicție menționat de art. 2 alin. (2) Protocolul nr. 7 al Convenției Europene. Evoluția recursului până la recursul în casație formează obiectul primului capitol din Titlul III.

Printre rațiunile ce au determinat introducerea recursului în casație ca o cale de atac extraordinară și suprimarea căii de atac ordinare a recursului, s-au numărat lipsa de celeritate a desfășurării proceselor penale în general, neîncrederea justițiabililor în actul de justiție și costurile sociale și umane semnificative, traduse în consumul ridicat de resurse de timp și financiare, potrivit Expunerii de motive a noului Cod. S-a mai avut în vedere faptul că aspectele privind durata procedurilor și așezarea competențelor au constituit obiectul mai multor cauze

la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, devenind astfel evidentă necesitatea de a elimina deficiențele care au generat condamnarea României.

Prin urmare, dispozițiile Noului Cod de procedură penală au urmărit să răspundă unor cerințe rezultate din practica judiciară, precum accelerarea duratei procedurilor penale, simplificarea acestora și crearea unei jurisprudențe unitare, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Codul de procedură penală prevede expres scopul recursului în casație, care urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Totodată, recursul în casație a fost instituit în scopul asigurării unei practici unitare la nivelul întregii țări. Sunt prevăzute expres hotărârile ce pot fi atacate pe calea recursului în casație, precum și cele care nu sunt supuse acestei căi extraordinare de atac. Față de specificul acestei căi extraordinare de atac, codul impune condiții stricte cu privire la cuprinsul cererii de recurs în casație, titulari și termenul în care poate fi introdusă, aspecte prezentate în cuprinsul capitolului II al titlului, fiind urmărite toate modificările legislative survenite până în prezent.

Totodată, recursul în casație este o cale extraordinară de atac, exercitată doar în cazuri excepționale, care vizează exclusiv legalitatea hotărârii. Capitolul III, cel mai vast din acest titlu, analizează cazurile de recurs în casație și evoluția acestora.

În expunerea de motive a Legii nr. 255/2013, se arată că soluția legislativă de atribuire Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a competenței de a judeca toate recursurile în casație exercitate împotriva deciziilor pronunțate de curțile de apel implică o creștere substanțială a competenței Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ceea ce va duce la o supraîncărcare a rolului instanței supreme.

Intenția legiuitorului de reglementare a unui număr limitat de cazuri de recurs în casație, în situații extraordinare, având în vedere noua configurație a căilor de atac, este firească și binevenită, însă nu cu orice preț, cum a fost sacrificarea cazului aplicării greșite a legii. Astfel, s-a apreciat că eliminarea unor motive de recurs va avea ca efect degrevarea Înaltei Curți de Casație și Justiție de unele sarcini care nu sunt conforme rolului său, astfel cum este prevăzut de Constituție, respectiv unificarea practicii judiciare, fiind astfel avute în vedere recomandări europene.

În Capitolul IV sunt abordate aspecte care țin de procedura de judecare a recursului în casație, care presupune două etape: admisibilitatea în principiu, ce are rolul unui filtru al recursurilor în casație și judecarea recursului în casație după admiterea în principiu.

Sunt prezentate efectele recursului și soluțiile ce pot fi date în judecarea acestuia, cu sublinierea necorelării lor cu cazurile de recurs în casație, acolo unde este cazul, prin prisma deciziilor Înaltei Curți de Casație și Justiție.

De asemenea, sunt avute în vedere deciziile Curții Constituționale și modificările legislative survenite până în prezent, într-o secțiune specială intitulată ”Critica noilor reglementări privind recursul în casație prin prisma deciziilor Curții Constituționale”.

Pe parcursul cercetării recursului în casație, am făcut o abordare comparativă a instituțiilor cu altele asemănătoare din alte legislații. Astfel, am subliniat una dintre cele mai grave și intolerabile erori comise în legătură cu recursul în casație așa cum este reglementat în prezent în Codul de procedură penală, și anume nereglementarea în rândul cazurilor de casație a greșitei aplicări a legii. Menționăm că motive de casare similare se regăsesc și în legislațiile procesual penale ale altor țări europene, precum Italia, Franța etc. Având în vedere că sistemul juridic francez este cel care a dezvoltat cel mai bine conceptul de “casație”, accentul în examinarea dreptului comparat a fost pus pe reglementarea recursului în casație în legislația franceză.

Rezumând, reglementarea recursului în casație, aceasta este perfectibilă, dovadă stând cele cinci articole declarate neconstituționale până în prezent, aceste decizii de neconstituționalitate oferind însă perspectiva unor modificări, multe dintre ele deja operate, în vederea bunei aplicări a acestei noi instituții.

Cea mai bună concluzie ne-o oferă Expunerea de motive a proiectului de lege PL-x nr. 373/2018. În conformitate cu Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale și anume cu art. 3 și art. 6, s-a propus modificarea art. 438 în sensul introducerii recursului în casație în favoarea condamnatului precum și în urma hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului care constată încălcarea drepturilor fundamentale.

S-a reținut că, că în timp s-a dovedit ineficiența acestei căi de atac. În ciuda acestor considerente, judicioase, pe alocuri, modificările propuse sunt neconsistente. Ba mai mult, în forma trimisă spre promulgare nu există nicio intervenție asupra textului de lege care prevede cazurile de recurs în casație. În lipsa unor modificări, recursul în casație rămâne o cale extraordinară ineficientă, am putea spune aproape inexistentă.

Titlul IV se ocupă cu analiză căii de atac a revizuirii. Revizuirea este calea de atac extraordinară prin care se îndreaptă erorile de judecată cu privire la faptele reținute prin hotărârea definitivă, datorate necunoașterii de către instanțele care au pronunțat hotărârea

definitivă a unor fapte și împrejurări care dacă ar fi fost cunoscute ar fi condus la o soluție diferită.

Capitolul I din acest titlu cuprinde trei secțiuni: ”Scurt istoric”, ”Natură juridică” și ”Caracteristici”.

Prin noul Cod de procedură penală s-a renunțat la faza preliminară procedurii revizuirii și la rolul procurorului în soluționarea acestei căi de atac. Astfel, ca element de noutate, cererea de revizuire se va adresa direct primei instanțe și va trebui să cuprindă, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, indicarea cazului de revizuire, motivarea în fapt și în drept, precum și arătarea mijloacelor de probă propuse în dovedirea temeiniciei acesteia.

Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească cererea de revizuire au fost prezentate în Capitolul II al acestui titlu, în patru secțiuni diferite, în care am analizat condițiile de exercitare a revizuirii în procesul penal, respectiv hotărârile supuse revizuirii, categoria persoanelor care o pot exercita, termenele de declarare, forma în care trebuie făcută cererea și conținutul său.

Și în cazul acestei căi extraordinare de atac, legea stabilește limitativ situațiile în care poate fi promovată. Cazurile de revizuire prevăzute de Codul de procedură penală anterior au fost menținute, fiindu-le aduse unele modificări care le dau consistență, rezultate din practica judiciară anterioară, cazuri pe care le-am analizat în Capitolul III al acestui titlu.

Spre deosebire de legiuitorul francez, care în anul 2014 propune o reformă reală a revizuirii, legiuitorul nostru a rămas fidel viziunii tradiționale consacrate în zeci de ani.

Astfel, vechile cazuri de revizuire se reiau și în Noul Cod de procedură penală, cu anumite completări, dar fără restrângerea acestora. Întâlnim, în continuare, cazul de revizuire întemeiat pe fapte și împrejurări noi, cazurile de revizuire întemeiate pe probe denaturate și cazul de revizuire întemeiat pe declararea ca neconstituțională a unei dispoziții legale pe care s-a întemeiat hotărârea.

Mai mult, am avut în vedere și Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală adoptat în vara anului 2018, care vizează, printre altele, și suplimentarea cazurilor de revizuire. Deși multe dintre prevederile acestuia nu au trecut de controlul de constituționalitate, am apreciat ca fiind utilă o prezentare a acestora, întrucât reprezintă o oglindire fidelă a modului de legiferare de la momentul actual. Totodată, criticile de neconstituționalitate și argumentele Curții Constituționale constituie elemente în plus ce contribuie la o mai bună înțelegere a instituției revizuirii.

În afara cazurilor comune de revizuire, noul Cod de procedură penală, în termeni similari cu cel anterior, reglementează și un caz special, respectiv revizuirea întemeiată pe o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului, analizat în Capitolul V al titlului.

Există caz de revizuire atunci când se constată printr-o hotărâre a CEDO de condamnare sau de scoatere a cauzei de pe rol, în urma unei soluționări amiabile a litigiului dintre stat și reclamant, că s-au încălcat prevederile Convenției europene sau a protocoalelor adiționale care fac parte din Convenție, în cauza penală a cărei revizuire se cere, dacă aceste încălcări continuă să producă consecințe și dacă înlăturarea acestor consecințe nu se poate realiza decât prin revizuirea hotărârii penale pronunțate. Lucrarea urmărește evoluția reglementării, analizează condițiile de exercitare a cererii de revizuire și procedura de judecare, prin raportare la jurisprudența națională.

Între aceste capitole am inserat capitolul IV privind procedura de rejudecare a revizuirii în cazul invocării cazurilor comune, divizat în cinci secțiuni care tratează aspecte precum instanța competentă, procedura admisibilității în principiu, măsurile care pot fi luate odată cu sau ulterior admiterii în principiu și rejudecarea cauzei.

O chestiune de noutate în dreptul român, și nu numai, raportat la alte legislații europene, o reprezintă renunțarea la sistemul revizuirii laturii civile directe și separate în fața instanței penale, competența în acest caz revenind instanței civile, care judecă potrivit legii civile. Această schimbare a fost efectuată de legiuitorul procesual penal, fiind agreată de doctrina recentă, cel puțin sub aspectul asigurării accesului la o instanță specializată. Legiuitorul, în schimb, nu oferă nicio explicație pentru această modificare și nici nu relevă sursa de inspirație. Niciuna dintre legislațiile indicate ca izvor de inspirație potrivit expunerii de motive a Noului Cod de procedură penală nu adoptă această soluție și, mai mult, niciunul dintre Codurile de procedură penală europene la care am făcut trimitere în conținutul acestei lucrări nu cuprinde referiri la revizuirea hotărârilor care statuează asupra acțiunii civile. Acestei problematice și posibilelor dificultăți practice i-am dedicat o subsecțiune ”revizuirea hotărârii penale cu privire la latura civilă”.

Titlul V al tezei este consacrat ultimei căi extraordinare de atac în ordinea prevăzută de Codul de procedură penală, redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

Noul Cod de procedură penală instituie o nouă cale extraordinară de atac de retractare, în scopul înlăturării dificultăților create în practică de prevederile anterioare, privind rejudecarea celor judecați în lipsă în caz de extrădare, și în scopul asigurării compatibilității legislației române cu standardele impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate are ca scop garantarea dreptului persoanei care a fost judecată și condamnată în lipsă, la un proces echitabil și, în principal, exercitarea dreptul său la apărare într-un nou ciclu procesual.

Primul capitol sudiază originea și evoluția procedurii la nivel internațional, secțiunile 2-4 fiind dedicate procesului *in absentia* și rejudicării cauzei în dreptul european, dreptului american și în fața Tribunalului special pentru Liban.

Capitolul II se ocupă de procesul în contumacie în dreptul intern recent, cu accent pe conturarea noțiunii de “persoană judecată în lipsă”, sintagmă în care stă cheia legiferării unui proces penal *in absentia* în acord cu normele convenționale.

Capitolul III privește cererea de redeschidere a procesului penal cu secțiuni specifice: ”Obiectul cererii”; ”Forma și conținutul cererii”, ”Titularii cererii”, ”Termenul de introducere a cererii” și ”Măsuri premergătoare”.

În sfârșit, capitolul IV tratează procedura de judecare, cu refereriri la instanța competentă și compunerea completului de judecată, condițiile pentru admiterea cererii, soluții și căi de atac. Rețin atenția și efectele admiterii cererii sau respingerii cererii

Am apreciat că noua reglementare a rejudicării constituie un pas înainte față de prevederile anterioare, în principal prin înlăturarea inegalității de tratament juridic între condamnatul judecat în contumacie ce a fost extrădat sau predat autorităților române în baza unui mandat european de arestare și condamnatul judecat în lipsă pentru care nu s-a solicitat extrădarea ori nu s-a pus în executare un mandat european de arestare, însă există și anumite inadvertențe de reglementare evidențiate în teză.

Cu toate acestea, în practica instanțelor se poate observa adesea că această instituție este deturnată de la scopul pentru care a fost instituită. Prin urmare, aspectul pe care îl subliniem este sugestia de modificare a legii, în așa fel încât să fie împiedicat pe cât posibil comportamentul abuziv al persoanelor condamnate și, în special, deținute, care formulează astfel de cereri doar pentru a ieși din mediul penitenciar, care la primul termen de judecată sunt neînsușite sau retrase. Pe de o parte, acestea încarcă nepermis de mult rolul instanțelor de judecată, iar, pe de altă parte, o atitudine permisivă din partea sistemului judiciar încurajează această conduită contrară scopului pentru care calea extraordinară de atac a fost prevăzută.

Chiar, dacă corijabile, pe alocuri, credem că prevederile legale au aptitudinea de a-și atinge scopul.

4. Concluzii

Finalul lucrării l-am rezervat concluziilor și propunerilor *de lege ferenda*. Dincolo de analiza critică, propunem remedii juridice pentru depășirea impedimentelor procesuale generate de adoptarea legii, sperăm noi, eficiente.

Se afirmă prin expunerea de motive a Codului de procedură penală și a legii de punere în aplicare dezideratul unificării practicii. Or, premisa unei practici unitare o reprezintă tocmai reglementarea clară, printr-o configurare explicită a conceptelor și noțiunilor folosite în noua legislație, pentru a se asigura astfel înțelegerea lor corectă și a se evita interpretările greșite.

Pornind de la preocupările doctrinare conturate în timp prin care fost semnalate o serie de aspecte care trebuiau îmbunătățite în noile reglementări, legiuitorul avea șansa extraordinară și rolul incontestabil de a îndrepta erorile constatate în practica judiciară formată sub Codul de la 1968 și de a lămuri chestiunile controversate subliniate în literatura de specialitate. Or, în continuare subzistă foarte multe aspecte ce privesc căile extraordinare de atac care lasă loc interpretărilor, cu privire la care legiuitorul nu a intervenit prin redactarea unor texte de lege clare care să tranșeze disputele doctrinare și jurisprudențiale existente sub imperiul Codului de procedură penală din anul 1968, prin impunerea unei singure soluție. Dimpotrivă, prin modul deficitar de redactare numărul neclarităților a sporit, fiind necesară, de multe ori, aplicarea suplimentului analogic. Deși subzistă deficiențe de redactare, cu efortul practicii și doctrinei, precum și al legiuitorului, cum sunt modificările aduse deocamdată prin O.U.G. nr. 18/2016 și O.U.G. nr. 70/2016, sistemul căilor extraordinare de atac se poate reconfigura într-un mecanism coerent.

De asemenea, având exemplul altor legislații europene se impune o atenție deosebită acoperirii prejudiciilor materiale și morale cauzate printr-o condamnare nedreaptă.

În ce privește întrebarea la care ar trebui, credem noi, să răspundă teza, dacă aceste căi extraordinare de atac studiate acoperă toate erorile judiciare ce se pot săvârși în ciclul ordinar al procesului penal, răspunsul comportă două aspecte. Unul pozitiv, în care remarcăm sistemul căilor extraordinare, chiar prin raportare la alte legislații, pentru că acoperă o gamă variată de temeuri, pentru erori de drept și erori de fapt. Această latură este însă umbrită de marele caz lipsă din cuprinsul cazurilor de recurs în casație, respectiv aplicarea greșită a legii, cale de atac cu privire la care se impun modificări de îndată.

În mod cert, materia studiată este în dinamică, astfel că erorile pot fi îndreptate, iar aspectele pozitive consolidate, în așa fel încât să nu se permită hotărârilor care conțin vicii, de drept sau de fapt, să rămână definitive. Deși pe parcursul lucrării am reproșat legiuitorului că nu a rezolvat prin noul Cod de procedură penală chestiunile care au primit soluții diferite și controversate sub legiuiri anterioare, am încheiat într-un ton optimist pentru că avem credința că din dezbateri doctrinare și jurisprudențiale, în timp, va reieși formula adecvată pentru aplicarea și interpretarea tuturor căilor extraordinare de atac.